

## ROZWÓJ MOWY DZIECKA

Mowa odgrywa bardzo ważną rolę w życiu każdego człowieka, jednak nie jest umiejętnością wrodzoną. „Człowiek nabywa ją w ciągu swojego życia osobniczego w kontakcie z mówiącymi osobami”.

W aspekcie psychologicznym rozwój mowy odbywa się w dwóch płaszczyznach:

- ilościowym – to znaczy ilość używanych słów
- jakościowym – czyli rozwój gramatycznych form językowych.

Rozwój mowy przebiega najintensywniej w dzieciństwie. L. Kaczmarek dokonał podziału na etapy rozwoju mowy u dzieci, w następujący sposób:

- od 0 do 1 roku życia – okres melodii
- od 1 do 2 roku życia – okres wyrazu
- od 2 do 3 roku życia – okres zdania
- od 3 do 7 roku życia – okres swoistej mowy dziecięcej.

### Okres melodii (od 0 do 1 roku życia)

Dziecko przychodząc na świat od samego początku nawiązuje kontakt z otoczeniem. Krzyk, którym posługuje się początkowo dziecko dostarcza matce informacji o jego potrzebach (że jest głodne, że ma mokro, że go coś boli).

Okres melodii możemy podzielić na dwa ważne etapy, a mianowicie na: głużenie i gaworzenie.

- Głużenie pojawia się około 2 – 3 miesiąca życia i jest to odruch bezwarunkowy, któremu towarzyszą nieskoordynowane ruchy kończyn i tułowia.
- Około 4 – 5 miesiąca życia możemy zauważyć inny przejaw wokalizacji, a mianowicie gaworzenie. W przeciwieństwie do głużenia jest to odruch warunkowy (zamierzony), który można nazwać „zabawą dźwiękiem” (powtarzanie i naśladowanie dźwięków).

Około 7 – 8 m. ż. dziecko zaczyna **reagować na mowę** – odwraca głowę, patrzy uważniej na usta osoby mówiącej, podtrzymuje kontakt wzrokowy, gdy słyszy wypowiedzi opiekunów. Jednak nie reaguje ono na znaczenie wyrazu, ponieważ jeszcze go nie rozumie. Dla dziecka najważniejsza jest melodia słowa / wypowiedzi.

Z końcem 1 r. ż. (roku życia) pojawiają się **pierwsze słowa** tj. np. “mama”, “tata”, “papa”, “dada”, “hau”, “miau”, “be”.

### Okres wyrazu (od 1 do 2 roku życia)

W okresie wyrazu „dziecko używa już właściwie wszystkich samogłosek, prócz nosowych. Ze spółgłosek wymawia: p, b, m, t, d, n, t, ś, czasem ć”.

Czas pomiędzy pierwszym a drugim rokiem życia dziecka to czas, w którym „rozwój mowy dziecka postępuje w czterech kierunkach:

- rozszerzania zakresu rozumianych słów i wypowiedzi,
- wzbogacania używanego słownika,
- opanowywania struktury gramatycznej
- doskonalenia wymowy”.

W okresie wyrazu zauważyć można między innymi: eholalie – czyli dziecko powtarza za opiekunem słowa, które mają prostą budowę. Jest to doskonały sposób, by uczyć się nowych wyrazów i gramatyki języka. Innym zjawiskiem są substytucje – czyli zamiana głosek np.: szalik to sialik lub lalka to jajka. Kolejnym zjawiskiem są elizje – czyli opuszczanie trudnych głosek np.: szalik to aik (nie zostały wypowiedziane głoski SZ oraz L).

Dziecko 2 – letnie powinno łączyć 2 wyrazy w jedno proste zdanie, np.: “Mama da” – Mama daj, “Hau pi” – Pies pije.

### Okres zdania (od 2 do 3 roku życia)

Zdania tworzone przez dziecko bardzo często odbiegają od poprawności składniowej i fleksyjnej. Najczęściej są one twierdzące i składają się z dwóch wyrazów, np. “mama choć”, “daj pić”, “chcę am”, itp.

W tym okresie, jak pisze L. Kaczmarek „wyłaniają się poszczególne kategorie gramatyczne, gwałtownie wzbogaca się słownik, ustala się system fonetyczny, choć na razie pasywnie”.

### Okres swoistej mowy dziecięcej (od 3 do 7 roku życia)

Dziecko wkraczając w okres swoistej mowy dziecięcej jest zdolne do konstruowania i wypowiedziania swobodnych wypowiedzi. Poprzez te rozmowy malec utrwala sobie zasady gramatyczne. Wraz z coraz bardziej swobodną wypowiedzią rozwija się u dziecka zaciekawienie i świadomość językowa a następnie świadomość metajęzykowa. W związku z rozwojem świadomości językowej dziecko zaczyna zadawać coraz więcej pytań (co jest właściwe dla tego wieku dziecka).

Swoista mowa dziecięca jak sama nazwa wskazuje charakteryzuje się popełnianymi przez dziecko licznymi swoistymi błędami, takimi jak:

- metateza, tj. przestawianie głosek, a nawet całych sylab np.: dziecko mówi „kolomotywa” – zamiast „lokomotywa”
- asymilacje – upodobnienia np.: dziecko mówi „bebek” – zamiast „chlebek”, „pam” – zamiast „pan”, „dobać” – zamiast „zobacz”

- kontaminacja – czyli budowanie wyrazów na zasadzie łączenia (złania) dwóch wyrazów w jeden np.: dziecko mówi „zatelefonić”, w którym to wyrazie daje się wyróżnić dwa wyrazy oznaczające: nazwę przedmiotu i nazwę czynności wykonywanej – telefon + dzwonić; „pomasłować” – smarować masłem itp.

### Rozwój mowy dziecka – artykulacja

#### 4 ROK ŻYCIA

**Dziecko ma 3 lata 0 miesięcy – 3 lata 11 miesięcy**

**Dziecko powinno:**

- wymawiać głoski: [t], [d], [n], [l], [k], [g], [f], [w],
- realizować głoski tzw. szeregu ciszącego – [ś], [ź], [ć], [dź],
- próbować wymawiać głoski tzw. szeregu syczącego – [s], [z], [c], [dz];

**Dziecko może:**

- substytuować (zamieniać) głoskę:  
[l] na [j],  
[s] na [ś],  
[sz] na [ś] lub [s],  
[r] na [j] lub [l],
- mówić niektóre słowa “po swojemu”,
- skracać wyrazy lub je “przekręcać” lub / i zniekształcać,
- jąkać się rozwojowo – nie dłużej niż 4 tygodnie (gdy jękanie przedłuża się należy poradzić się terapeuty jak postępować z dzieckiem);

## **5 ROK ŻYCIA.**

**Dziecko ma 4 lata 0 miesięcy – 4 lata 11 miesięcy**

**Dziecko powinno:**

- wymawiać wszystkie głoski, o których mowa powyżej,
- realizować poprawnie głoski tzw. szeregu syczącego – [s], [z], [c], [dz],
- próbować artykułować głoski tzw. szeregu szumiącego – [sz], [ż], [cz], [dż];

**Dziecko może:**

- zamieniać głoski:

[sz], [ż], [cz], [dż] na [s], [z], [c], [dz],

[r] na [l];

## **6 ROK ŻYCIA DZIECKA.**

**Dziecko ma 5 lat 0 miesięcy – 5 lat 11 miesięcy**

**Dziecko powinno:**

- wymawiać wszystkie głoski zgodne z normami wymienionymi w 4 i 5 r. ż.,
- realizować głoski tzw. szeregu szumiącego – [sz], [ż], [cz], [dż],
- w wieku około 6 lat artykułować poprawnie głoskę [r] – (choć w literaturze przedmiotu nie jest podawana jasna granica rozwoju tej głoski);

**Dziecko może:**

zamieniać głoskę [r] na [l] – na początku tego okresu.

## **BIBLIOGRAFIA**

1. Demel G.: Minimum logopedyczne nauczyciela przedszkola. Warszawa 1994
2. Jastrzębowska G.: Lingwistyczne, biomedyczne i psychologiczne ujęcie mowy (w:) Logopedia pytania i odpowiedzi. Podręcznik akademicki. Tom 1. (red) Gałkowski T., Jastrzębowskiej G., Opole 2003
3. Kaczmarek L.: Nasze dziecko uczy się mowy. Lublin 1977
4. Minczakiewicz E. M.: Mowa – rozwój, zaburzenia, terapia. Kraków 1996 za: Raclawskim B. 1983
5. Styczek I.: Logopedia. Warszawa 1981